

Yayın Geliş Tarihi: 13.11.2019

Yayın Onay Tarihi: 17.12.2019

DOI No: 10.35343/kosbed.646243

Kemal AYDIN •

Avrupa Birliği ve Türkiye’de Yoksulluk Riski ve Sosyal Dışlanma

*Social Exclusion and Risk of Poverty in European
Union and Turkey*

Özet

Bu çalışmada Avrupa Birliği Bölgesinde yer alan 34 ülkede yoksulluk ve sosyal dışlanma ile ilgili verilerin ülkelere göre dağılımı incelenmiştir. Yoksulluk risk sınırının altında kalan kişiler temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte fakat ortalama refah düzeyinin altında kaldıkları için topluma sosyal katılımları kısıtlanmaktadır. Avrupa Birliği görelî yoksulluk ölçümünü çok boyutlu olarak sosyal dışlanma temelinde ölçmektedir. Bu çalışmada Avrupa Birliği’nin uyguladığı çok boyutlu sosyal dışlanma çerçevesinde Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’de yoksulluk ve sosyal dışlanma incelenerek farklı sonuçlara elde edilmiştir. Bu çalışmada analiz edilen yoksulluk riski, yoksulluk açığı, kalıcı yoksulluk ve düşük iş yoğunluğu açısından Türkiye ve Avrupa Birliğinde benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak, maddî yoksulluk kapsamında dokuz ihtiyaç kaleminin dördünü karşılayamama oranında Türkiye’ AB ortalamasının bir hayli gerisinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal dışlanma ve yoksulluk riski, kalıcı yoksulluk, çok düşük iş yoğunluğu, aşırı maddî yoksulluk, Türkiye, Avrupa Birliği

Jel Kodları: 131, 132

Abstract

In this study, the distribution of data on poverty and social exclusion in terms of the 34 countries in the European Region was examined. People below the risk of poverty limit can meet their basic needs, but their social participation in society is restricted as they remain below the average welfare level. The European Union measures the relative poverty in a multidimensional way on the basis of social exclusion. In this study, relative poverty in the European Union countries and Turkey was examined within the framework of multidimensional social exclusion approach applied by the European Union and different results were obtained. As a result of the analysis in terms of risk of poverty, poverty gap, persistent risk of poverty rate, and low work intensity, similar results were reached in Turkey and the EU countries. However, with its rate of not meeting four out of nine items within the scope of material deprivation, Turkey remains quite below the EU average.

Keywords: At risk of poverty or social exclusion (AROPA), persistent risk of poverty rate, material deprivation, European Union and Turkey

Jel Codes: 131-132

Giriş

Son yıllarda yoksulluk farklı boyutları ile kavramsallaştırılıp ölçülmektedir. Yoksulluğun üzerinde uzlaşılan tek bir tanımı yoktur. Yoksulluk araştırmalarında genellikle üzerinde durulan konular, gelir ve gelir dışı olmak üzere iki farklı boyut üzerinden yapılmaktadır. Gelir temeline göre mutlak ve göreceli yoksulluk, aşırı yoksulluk ve öznel yoksulluk tanımlanıp ölçülmektedir. Gelir temeli dışında yapılan araştırmalarda ise Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın insani yoksulluk ve Avrupa Birliği'nin sosyal dışlanma yaklaşımlarıdır.

1990'lı yılların sonundan itibaren Avrupa Birliği'ne yeni ülkelerin katılması, ekonomik gelişmeler ve küreselleşmenin dar gelirli kesimlere olan negatif etkisi Avrupa Birliği'nin toplumsal yapısını etkilemiştir. Bu gelişmeler AB toplumlarında refah düzeyleri arasındaki mesafeleri arttırmış ve yoksulluk günlük yaşamda daha görünür hale gelmiştir. AB toplumlarının yapısında meydana gelen bu gelişmeler yoksulluk sorununa olan bakış açısının da güncellenmesine yol açmıştır.

Avrupa Birliği, 2000'li yılların başında belirlediği Lizbon Stratejisi ile yoksulluğun tanımı, teşhisi ve ölçülmesinde yeni usuller belirlemiştir. Avrupa Komisyonu önceki yıllarda kullandığı göreceli yoksulluk kavramını genişleterek günün şartlarına uygun yeni bir perspektif geliştirmiştir. Günün ihtiyaçlarına göre güncelleştirilen göreceli yoksulluk kavramını daha dinamik bir boyuta taşıyarak yoksulluk algısını sosyal dışlanma temeli üzerine kurgulamıştır (Tireli ve Münir, 2008).

Sosyal dışlanma yeni bir kavram değildir ve ilk defa Fransa'nın sosyal işler Bakanı Rene Lenoir 1974 yılında bu ifadeyi kullanmış ve Fransız toplumunun ondan birinin dışlanmış olduğunu ifade etmiştir (Yıldırım, 2014). Avrupa Konseyi genel hatları ile sosyal dışlanmayı "yoksulluk nedeni ile sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi hizmetlerden yeterince faydalanamayan bireylerin, toplumun ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi hayatına tam olarak katılmama ve bütünleşememe süreci" olarak tanımlamıştır. Bir diğer tanıma göre sosyal dışlanma "yoksulluk sebebi ile sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi hizmetlerden yeterince yararlanamayan bireylerin, toplumun ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal yaşamına tam olarak katılmama, bütünleşememe sürecidir" (Çomuk ve Selim, 2017).

Avrupa Birliği'nin sosyal dışlanmaya dair üzerinde durduğu bir diğer konu korunmasızlıktır. Korunmasızlık "kaynak eksikliği, borç içinde olma, sağlık durumunun kötü olması, eğitimsizlik, barınma ve çevre koşullarının sağlığa uygun olmaması yüzünden insanların varlıklarının tehlike altında olduğu bir durumu ifade etmektedir" (Copeland and Papadimitriu, 2012). Ancak, Avrupa Birliği'nin kullandığı sosyal dışlanmışlık ve korunmasızlık diğer yoksulluk çalışmalarının bir muadili değildir ve yoksulluğun daha da genişletilerek dinamik ve çok boyutlu bir çerçeveye oturtulmasıdır (Bildirici, 2011).

Sosyal dışlanma sorunu gündeme geldiğinden itibaren yaygınlık kazanmış ve çok çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Ekonomik zorluklar, göçler, artan işsizlik sosyal dışlanmaya daha fazla ilgi duyulmasına yol açmış ve sosyal dışlanma Avrupa Birliği'nin temel sosyal politikalarından biri haline gelmiştir (Akbaş ve Apar, 2010).

Akademik literatürde sosyal dışlanma, sosyal, siyasi ve vatandaşlık haklarından mahrum kalma olarak yorumlanmaktadır. Avrupa Birliği, sosyal dışlanmayı ölçülebilir terimlere dönüştürerek ciddi yoksulluk, maddi yoksunluk, iş piyasasından dışlanma olarak ele almaktadır. Sosyal Politika Bildirisi’nde 15 dışlanma türü tespit ederek bunları izlenebilir göstergelere dönüştürmüştür. Örneğin, işgücü piyasasından dışlanmayı 12 aydan daha fazla işsiz kalanlar için uzun süreli işsiz, 24 aydan sonra ise çok uzun süreli işsiz olarak değerlendirmektedir. Okuma yazma bilmeme ve yetersiz eğitim, sağlık hizmetlerine erişememe, barınma sorunları, evsizlik ve çok kalabalık hanelerde sağlıklı koşullarda yaşama, sosyal hayata katılmama, akrabalar ile temas kuramama gibi konular izlenebilir başlıklara dönüştürülmüştür (Bölükbaşı, 2009).

Avrupa Birliği, sosyal dışlanmaya çözüm bulmak amacı ile sosyal içermeyi bir hedef olarak belirlemiştir. Bu bağlamda belirli göstergeler geliştirerek üye ülkeler arasında karşılaştırmalar yapıp, sorunları karşılıklı olarak çözmek maksadı ile dez avantajlı gruplara yönelik politikalar geliştirmeyi hedeflemektedir (Balaban, 2014). Türkiye’de yetkili kurumlar da sosyal dışlanmanın önlenmesinde AB ile ortak çalışmalar yapmaktadır.

Avrupa düzeyinde karşılaştırılabilir gelir dağılımı ve sosyal dışlanma istatistikleri için üye ülkeler ile Türkiye, İzlanda ve İsviçre’de Gelir ve Yaşam Koşulları (GYKA) Araştırması yapılmaktadır. Sosyal dışlanma ile mücadele kapsamında üyeler ile müzakere sürecinde bulunan ülkeler arasındaki iş birliğini teşvik için oluşturulan “toplumsal faaliyet programı” ve Avrupa Komisyonu’na sunulmak üzere hazırlanan yıllık raporlarda yer alan “sosyal uyumla ilgili yapısal göstergeler” bu çalışmadan üretilmektedir (Tüik, 2018).

GYKA, 2006 yılından beri Avrupa Birliği ülkeleri ile üyelik sürecinde olan ülkelerde gelirin hane halkları ve fertler arasındaki dağılımı ortaya koymak, fertlerin yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğu ölçmek üzere, her yıl düzenli olarak uygulanan kesit ve panel anket niteliğinde bir çalışmadır. Bu çalışmalardan gelir, yoksulluk ve sosyal dışlanma ve diğer yaşam koşulları analizlerini ve zaman içinde bireysel tabanlı değişmeleri incelemek mümkündür (Tüik, 2018).

Bu çalışmada, AB Bölgesi’nde yer alan toplam 34 ülkede 2017 ile 2018 yılları arasında yapılan GYKA anketlerinin yoksulluk ve sosyal dışlanma ile ilgili verileri çapraz tablolar ve grafikler ile sunulup yoksulluk riskinin farklı boyutlarının ülkelere göre dağılımı incelenmektedir. Tablo ve grafiklerde 2017 ile 2018 verileri birleştirilip iki yılın ortalaması sunulmaktadır. GYKA araştırmaları Eurostat ile işbirliği yapan tüm ülkelerde kesit ve panel olarak yapılmakta ve sonuçlar Eurostat resmi web sayfasında çevirim içi olarak paylaşılmaktadır.

Yukarıdaki paragraflarda da bahsedildiği üzere sosyal dışlanma ve yoksulluk çok kapsamlıdır ve bu çalışmada gelire dayalı yoksulluk riskinin farklı görünümüleri ele alınmaktadır. Bulgular kısmında Eurostat ve Tüik’in tanımlayıp ölçtüğu görel yoksulluk ile ilgili ‘toplumsal dışlanma’, ‘yoksulluk riski’ ‘sosyal transferlerden önce ve sonra yoksulluk riski’, ‘yoksulluk açığı’, ‘yoksulluk riskinde kalıcı oran’, ‘düşük iş yoğunluğu’, ‘maddi ve aşırı maddi yoksunluk’ kavramları açıklanıp 2017 ile 2018 yılları ortalamasının ülkelere göre dağılımı ele alınmaktadır.

1. Bulgular

Bu bölümde ilk ele alınan kavram Eurostat ve Tüik 'in ortaklaşa tanımlayıp ölçtüğü 'yoksulluk ya da sosyal dışlanma riski taşıyan kişiler' (İngilizce tabiri ile at risk of poverty or social exclusion, kısaltılmış baş harfleri ile AROPE olarak da isimlendirilmektedir) ifadesidir. Bu terim, 'yoksulluk riski altında bulunan' (at risk of poverty or social exclusion, 'ciddi derecede maddi yoksunluk' (material deprivation and severe material deprivation), ve çok düşük iş yoğunluğu olan hanelerde yaşayan kişilerin (persons living in households with very low work intensity) tümünü kapsamaktadır (Eurostat Statistics Explained, 2019). Kişiler, bu özelliklerden birden fazlasına sahip olsalar bile yalnızca bir kez kapsam içine alınmaktadırlar. Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olan toplam nüfusun payı olan AROPE oranı, AB 2020 stratejisi yoksulluk hedefini izlemek için başlık göstergesidir.

Yoksulluk riski eşiği ya da sınırı olarak sosyal transferlerden sonra eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirin göre dört ayrı görelî yoksulluk ya da yoksulluk riski eşiği hesaplanmıştır. Bu kıstaslar 'ulusal medyan eşdeğer harcanabilir gelirin %40, %50, %60 ve %70'idir. Yoksulluk riski eşiği olarak Türkiye %50'yi Avrupa Birliği ise %60'ı ölçütünü uygulamaktadır (Tüik, 2018). Söz konusu bu kıstasların altında bulunanların oranı mutlak anlamda yoksulluğu ölçmez; fakat diğer kişilere kıyasla düşük gelirli oldukları ve aynı zamanda bu bağlamda düşük gelirli olmak düşük bir yaşam standardı anlamına da gelmemektedir. Bir diğer ifade ile %50 ve %60 medyan gelirin altında olan kişiler yoksul olarak nitelendirilmekten ziyade toplumun ortalama refah düzeyinin gerisinde kalmış kişilerdir. Yukarıda da değinildiği gibi Eurostat yoksulluk ifadesi yerine 'yoksulluk riski oranı' ifadesini kullanmaktadır. Ayrıca, sınırın belirlendikten sonra sınırı ifade eden gelirin hangi ihtiyaçlara karşılık geldiğine veya bu gelirle ne gibi bir yaşam sürdürülebileceğine dair bir bilgi yoktur (Bildirici, 2011).

Yoksulluk riski ölçümlerinde genellikle gelirlerin medyan değeri kullanılmaktadır; çünkü ortalamaya göre daha güçlü ve uç değerlerden ve örneklemeindeki dalgalanmalardan daha az etkilenmektedir. Fakat gelir düzeyleri arasındaki farkları tespit edebilmek bakımından %40, %50 ve %60'a denk gelen ortalama gelirlerin de incelenmesi de önemlidir. Tablo 1'de ilk önce ortalama %40, %50 ve %60'a göre gelir düzeyleri arasındaki farklara değinilmekte ve Tablo 2'de %60 medyan değerleri üzerinden yoksulluk riski dağılımları özetlenmektedir.

Tablo 1: Eşdeğer¹ Hane Halkı Kullanılabilir Ortalama Gelirin Yüzde 40, 50 ve 60'ına Göre Yoksulluk Riski, 2018-2019

28 AB üyesi ülke	Ortalama (%40)	Ortalama (%50)	Ortalama %60
Avrupa Birliği-28	8,6	15,3	23,8
Belçika	4,7	11,0	20,0
Bulgaristan	16,2	24,9	33,2

¹ Eşdeğer kullanılabilir hane halkı geliri: Hane halkının eşdeğer hane halkı büyüklüğüne bölünerek, eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır.

28 AB üyesi ülke	Ortalama (%40)	Ortalama (%50)	Ortalama %60
Çekya	3,3	7,1	14,6
Danimarka	5,2	9,7	17,6
Almanya	7,1	13,9	22,2
Estonya	9,9	20,1	28,9
İrlanda	6,5	14,6	25,1
Yunanistan	12,6	19,5	26,8
İspanya	13,7	20,5	28,8
Fransa	5,2	12,2	21,0
Hırvatistan	10,1	16,9	24,4
İtalya	11,2	17,6	25,9
Güney Kıbrıs	6,6	16,0	27,2
Latviya	13,1	21,6	31,0
Litvanya	14,9	23,6	33,0
Lüksemburg	8,1	15,3	24,7
Macaristan	5,8	10,9	19,8
Malta	5,3	13,4	23,0
Hollanda	4,6	9,6	18,4
Avusturya	6,2	11,6	19,3
Polonya	7,9	14,3	22,3
Portekiz	11,7	18,5	27,3
Romanya	15,2	21,9	28,4
Slovenya	4,5	9,7	16,4
Slovakya	5,8	8,9	14,0
Finlandiya	3,0	8,4	17,4
İsveç	6,0	12,2	21,0
Birleşik Krallık	8,3	16,5	26,8
İzlanda	3,1	6,2	13,0
Norveç	5,0	8,9	15,7
İsviçre	7,7	13,5	22,6
Kuzey Makedonya	14,3	20,1	27,5
Sırbistan	17,7	24,7	31,3
Türkiye	19,3	29,4	39,4

Kaynak: Eurostat1, 2019, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Tablo 1’de 2017-2018 GYKA araştırması sonuçlarına göre ortalama gelirin %60’ı yoksulluk riski sınırı olarak alındığında AB-28’de nüfusun %24’ü yoksulluk riski altında bulunmaktadır. Ortalama gelirin %60’ına göre Almanya’da yoksulluk riski %22, İspanya’da %28, Fransa’da %21 düzeyindedir. Avrupa Birliği ülkelerinde Gini Katsayısı 0,30 civarında iken Türkiye’de 0,40 seviyesindedir. Dolayısı ile %60 ortalama gelir düzeyi yoksulluk sınırı olarak alındığında en yüksek oran %39 ile Türkiye’dedir. Türkiye’yi %33 ile Bulgaristan ve %31 yoksulluk sınırı ile Sırbistan izlemektedir. Yüzde 60 ortalama gelir eşiğine göre yoksulluk riskinin en düşük olduğu ülkeler İzlanda (%13), Slovakya (%14),

Çekya ve Norveç'te (%15,7) kaydedilmiştir. Yüzde 50 sınırı alındığında ise AB'de nüfusun %15,3'ü aritmetik ortalamanın altında yer alırken Türkiye'de bu oran 29,4'dür.

Tablo 2: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Medyan Gelirin Yüzde 40, 50 ve 60'ına Göre Sosyal Transferlerden Önce ve Sonra Yoksulluk Riski Oranları

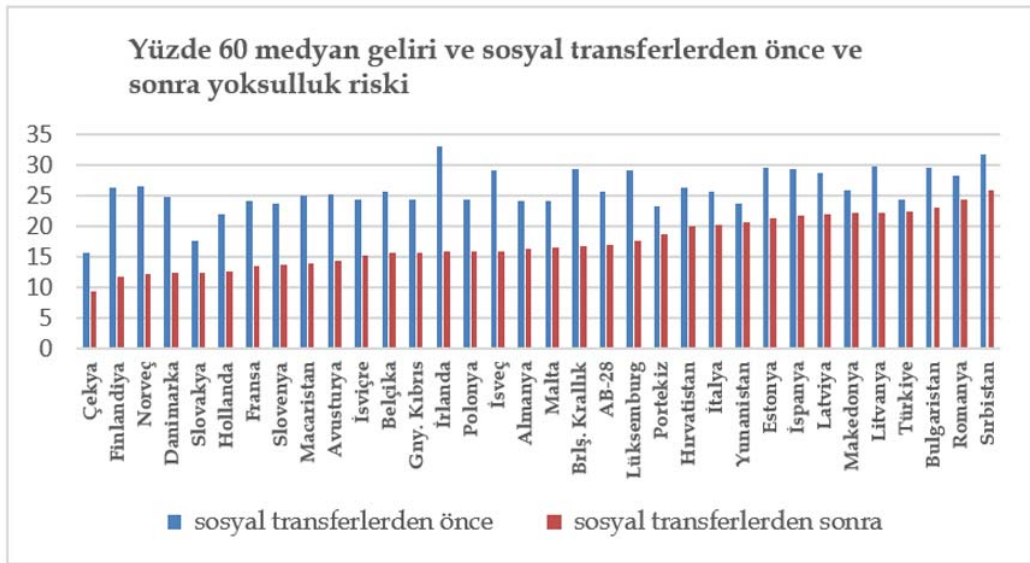
28 Avrupa Birliği üyesi ülke	Sosyal transferlerden önce eşdeğer medyan gelirin %40'ı	Sosyal transferlerden sonra eşdeğer medyan gelirin %40'ı	Sosyal transferlerde n önce eşdeğer medyan gelirin %50'si	Sosyal transferlerde n sonra eşdeğer medyan gelirin %50'si	Sosyal transferlerde n önce eşdeğer medyan gelirin %60'ı	Sosyal transferlerden sonra eşdeğer medyan gelirin %60'ı
AB-28	14,1	6,1	19,2	10,6	25,6	17,0
Belçika	14,5	3,5	19,6	8,3	25,7	15,7
Bulgaristan	15,9	10,6	22,1	16,0	29,4	23,0
Çekya	6,1	2,3	9,8	4,8	15,7	9,3
Danimarka	15,5	4,2	18,8	7,1	24,7	12,3
Almanya	13,4	4,7	18,0	9,7	24,1	16,3
Estonya	12,6	6,8	20,7	13,0	29,4	21,3
İrlanda	21,3	3,3	25,6	8,4	32,9	15,9
Yunanistan	12,7	9,7	17,8	14,8	23,6	20,7
İspanya	16,2	10,6	21,8	15,7	28,2	21,8
Fransa	12,6	3,0	17,9	6,7	24,1	13,4
Hırvatistan	14,1	8,1	19,8	13,4	26,2	19,9
İtalya	12,7	8,9	18,2	13,4	25,6	20,2
Gny. Kıbrıs	10,9	3,1	16,5	7,6	24,4	15,7
Latviya	13,5	8,2	21,2	14,9	28,6	22,0
Litvanya	15,4	8,6	21,9	15,3	29,8	22,2
Lüksemburg	14,6	5,3	21,2	10,2	29,0	17,7
Macaristan	12,1	4,6	17,7	7,4	25,0	13,9
Malta	9,1	2,8	15,8	8,5	24,1	16,6
Hollanda	11,9	3,4	15,5	6,6	21,9	12,7
Avusturya	13,1	4,8	18,5	8,6	25,1	14,3
Polonya	11,9	5,5	17,7	10,0	24,4	15,9
Portekiz	11,5	7,7	16,7	12,8	23,2	18,7
Romanya	16,1	12,7	21,9	18,3	28,2	24,2
Slovenya	10,9	3,6	17,0	8,0	23,7	13,7
Slovakya	8,5	5,4	12,4	8,0	17,5	12,5
Finlandiya	14,3	2,1	19,5	5,0	26,3	11,8
İsveç	16,8	4,7	22,1	9,3	29,1	15,9
Brlş. Krallık	17,9	5,1	23,1	9,7	29,2	16,8
Norveç	16,2	4,3	20,2	6,9	26,5	12,1
İsviçre	12,6	4,8	17,8	9,3	24,4	15,2
Makedonya	15,7	12,0	20,9	17,1	25,9	22,1

Sırbistan	20,1	14,4	25,6	19,8	31,6	25,8
Türkiye	10,5	8,9	17,1	15,2	24,3	22,4

Kaynak: Eurostat2, 2019, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>

Yoksulluk riski hesaplanırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli ölçüt, sosyal transfer harcamalarıdır. Sosyal transferler devlet tarafından emeklilik planları hariç yapılan sosyal yardımların bütünü olarak tanımlanabilir. Sosyal transferlerin yoksulluk riski verilerine etkisi, sosyal yardımların başarısı olarak değerlendirilebilir. Ancak, yoksulluk riski hesaplamalarında emeklilik aylıkları sosyal transfer gelirlerine dâhil edilmemektedir ve emekli aylıkları dışında merkezi ve yerel devlet organlarının bir mal veya hizmet alımı olmaksızın yaptığı işsizlik maaşı, eğitim, sağlık ve diğer sosyal yardımlarının tamamını kapsamaktadır (Yücel,2011).

Grafik 1: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Medyan Gelirin Yüzde 60’ına Göre Sosyal Transferlerden Önce ve Sonra Yoksulluk Riski

Kaynak: Eurostat3, 2019, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>

Tablo 2’de, sosyal transferlerden önce, Avrupa Birliği ülkelerinde eşdeğer kullanılabilir hane halkı gelirinin medyan değerinin %40’ı görel yoksulluk sınırı olarak belirlendiğinde, Avrupa Birliği nüfusunun %14,1’i, %50 medyan değerine göre %19,2’si ve %60 medyan değerine göre %25,6’sı görel yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır. Avrupa Birliği medyan gelirin %60’ını yoksulluk eşiği olarak belirlemekte ve görel yoksulluk yerine yoksulluk riski terimini kullanmaktadır. Tablo 2 ve Grafik 1’de, %60 medyan eşiğine göre sosyal transferlerden önce Avrupa Birliği ülkelerinde 2017 ve 2018 yılları arasında nüfusun ortalama %25,6’sı yoksulluk riski altında yaşamaktadır. Sosyal transferlerden sonra Avrupa Birliği’nde %40 medyan değerine göre yoksulluk riski %14,1’den %6,1’e, %50 ölçüt alındığında %19,2’den %10,6’ya, düşmektedir. Yoksulluk riski eşiği olarak belirlenen hane halkı kullanılabilir gelirin medyan değerinin %60’ı ölçüt alındığında ise yoksulluk riski %25,6’dan %17’ye gerilemektedir.

Bu oranlar sayılar ile ifade edildiğinde 512 milyon nüfusu olan Avrupa Birliği'nde yoksulluk riski altında olan yaklaşık 128 milyon kişi bulunmaktadır ve sosyal transferlerden sonra yoksulluk riski eşiği 87 milyona düşerek 41 milyon kişi yoksulluk riskinden kurtulmaktadır.

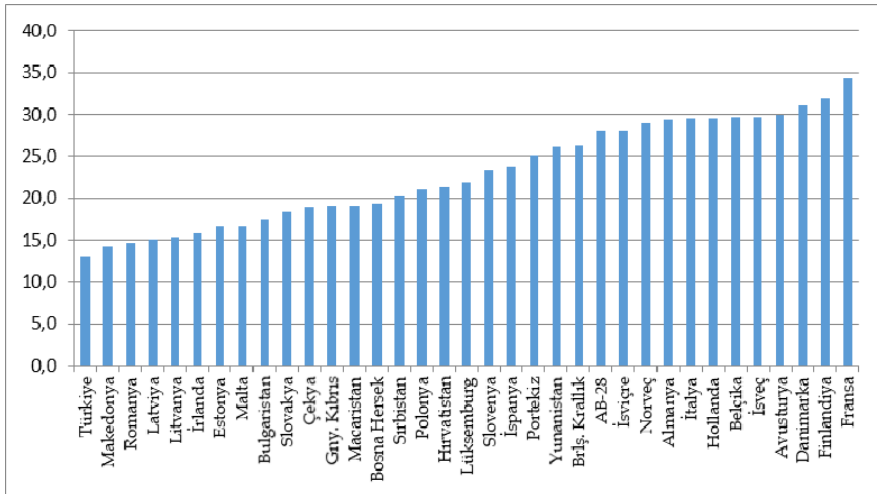
Tablo 2 ve Grafik 1'de de görüldüğü gibi, sosyal transferlerden sonra Avrupa Birliği yoksulluk riski oranını %25,6'dan %17'ye düşürerek yoksulluk riskini %34 oranında azaltmaktadır. Sosyal transferlerden sonra yoksulluk riski Finlandiya'da %53, Danimarka'da %50, Norveç'te %46, Birleşik Krallık, Fransa, Avusturya ve Slovenya ve Hollanda da %43 oranında azalmaktadır. Yoksulluk riski oranını %30 ile %40 arasında azaltan ülkeler arasında ise %40 ile Çekya, İsviçre (%38), Polonya (%34) ve Almanya (%32) bulunmaktadır.

Sosyal transferlerden sonra yoksulluk riskini en düşük düzeyde azaltabilen Türkiye'yi (%8) Yunanistan, Romanya ve Sırbistan (%14) takip etmektedir. Türkiye'de yoksulluk riski altında bulunan 20 milyon kişi sosyal transferlerden sonra 18 milyona gerilemektedir. Sosyal transferlerden sonra Türkiye'de yaklaşık 2 milyon, Almanya'da 7 milyon, Fransa'da 10 milyon ve Birleşik Krallık'ta 9 milyon kişi yoksulluk riskinden kurtulmaktadır.

Türkiye'de yapılan sosyal transferler Avrupa Birliği geneli, Almanya, Fransa, Birleşik Krallık gibi diğer pek çok AB üyesi ülkenin gerisinde bulunmaktadır. Bunun nedeni ise sosyal transferlere GSYH'nin daha az bir diliminin ayrılmış olmasıdır. 2018 yılı itibarı ile Avrupa Birliğinde GSYH'nin %27'si sosyal korumalara harcanırken bu oran Türkiye'de %12'dir. Bir diğer ifade ile Türkiye'nin 2018 yılına ait sosyal koruma harcaması Avrupa Birliğinin yarısına denk gelmektedir. Yakın bir zamana kadar Türkiye'de sosyal koruma harcamaları AB'nin ancak dörtte birine eşit iken bu oran son 10 yılda kademeli olarak artmış ve AB'nin yarısına ulaşmıştır.

Grafik 2'de, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'ya (GSYH) göre, Türkiye'de yapılan sosyal harcamaların oranı, 2017 ve 2018 yılları arasında ortalama %13 ile AB-28'in yarısına yakındır. Avrupa Birliği ülkeleri ortalama olarak 2017-2018 yıllarında GSYH'nin %28,1'ini sosyal koruma harcamalarına ayırmıştır. AB ortalamasının üzerinde yer alan Almanya GSYH'nin %29,4'ünü, İtalya, Hollanda, Belçika ve İsveç %29,5'ini, Avusturya %29,9'unu, Danimarka %31,1'ini, Finlandiya %31,9 ve en yüksek oranda Fransa %34,4'ünü sosyal korumalara harcamaktadır.

Grafik 2: Sosyal Koruma Harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla'ya Oranı, 2017-2018 Ortalaması

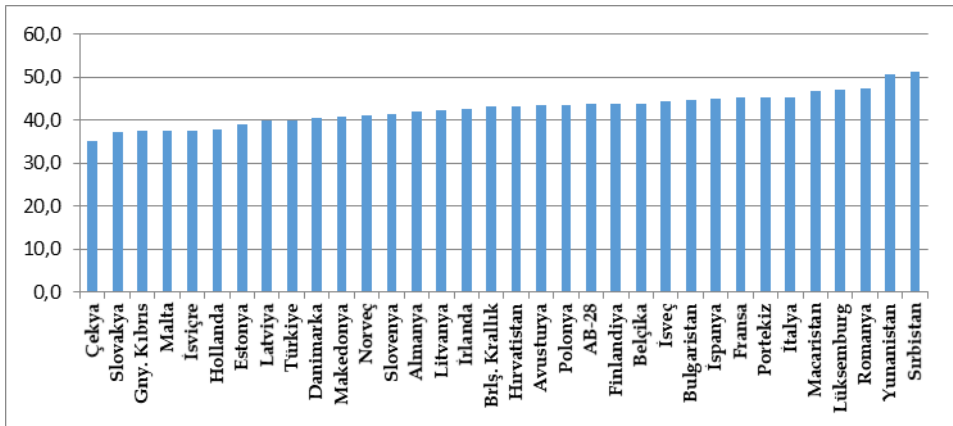
Kaynak: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00098&pugin=1>, Eurostat 4, 2019.

Grafik 2’de, Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla’ya (GSYH) göre, Türkiye’de yapılan sosyal harcamaların oranı, 2017 ve 2018 yılları arasında ortalama %13 ile AB-28’in yarısına yakındır. Avrupa Birliği ülkeleri ortalama olarak 2017-2018 yıllarında GSYH’nin %28,1’ini sosyal koruma harcamalarına ayırmıştır. AB ortalamasının üzerinde yer alan Almanya GSYH’nin %29,4’ünü, İtalya, Hollanda, Belçika ve İsveç %29,5’ini, Avusturya %29,9’unu, Danimarka %31,1’ini, Finlandiya %31,9 ve en yüksek oranda Fransa %34,4’ünü sosyal korumalara harcamaktadır.

Portekiz, Yunanistan ve Birleşik Krallık %25 ile %28 arasında değişen bir oranda ve AB ortalamasına yakın sosyal koruma harcamalarına pay ayırırken, bu oranlar İspanya, Slovenya, Lüksemburg ve Hırvatistan’da %21-23 civarındadır. Litvanya, Latviya, Romanya, Makedonya ve Türkiye’de ise %13-15 arası bir pay ayrılmaktadır. Türkiye’de 2000’li yılların başına kadar ortalama %5’lerde olan sosyal koruma harcamaları 2008 yılında %7’ye ve 2010 yılından 2018 yılına kadar de ortalama %13’lü rakamlara yükselmiştir (Küçüköğlu ve diğ. 2018; Bildirici, 2011).

Emeklilik planlarının sosyal transferlere dâhil edildiğinde ise Grafik 3’te görüldüğü gibi sosyal transferler öncesi yoksulluk riski oranı Avrupa Birliği genelinde %44, Almanya, Fransa, İspanya, Birleşik Krallık ve İtalya’da %45 olarak hesaplanmaktadır. Bu rakamlar Avrupa Birliğinde yaşlı nüfusun ağırlıkta olduğunu ve bu yaşlı nüfusun yoksulluk riskinden emeklilik maaşları ile kurtulduğunu göstermektedir. Türkiye’de ise sosyal transferlerden önce emeklilik maaşları dâhil edildiğinde yoksulluk riski oranı yaklaşık %40 olarak hesaplanmaktadır. Türkiye’de sosyal transferlerin emeklilik maaşlarına dâhil edildiği bir çalışma yapılmamıştır. Bu türden bir çalışma ile emeklilik maaşlarının insanları yoksulluk eşiğinden ne kadar uzaklaştırdığı ve emeklilik maaşlarından yararlanan kişilerin ne kadarının yoksulluk riskinde olduğu görülebilecektir. Bu konuda Türkiye’de yayımlanan tek veri 2005 yılında emeklilik planlarının sosyal transferlere dâhil edilmediğindeki yoksulluk riskinde bulunan nüfustur” (Bildirici, 2011).

Grafik 3: Sosyal Transferlerden Önce ve Emekli Maaşları Dâhil Edildiğinde %60 Medyan Gelire Göre AB-28’de Yoksulluk Riski, 2017-2018

Kaynak: Eurostat 5, 2019, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>

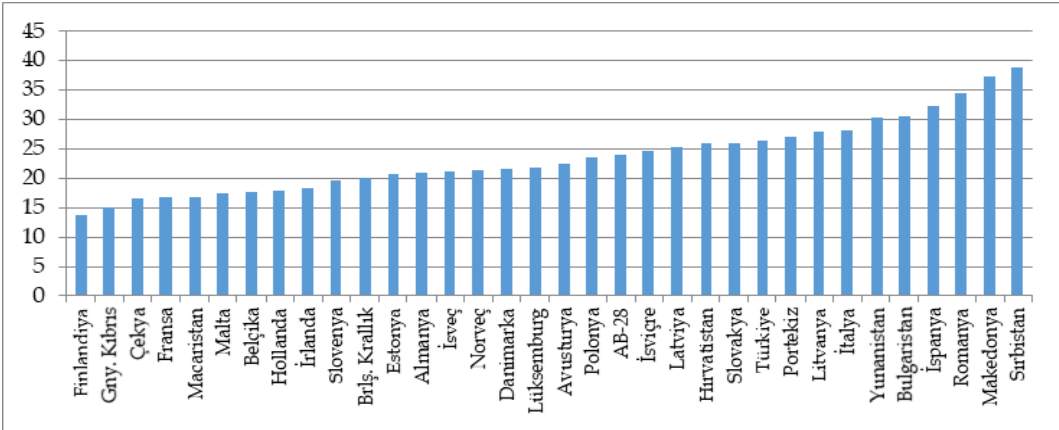
2. Yoksulluk Açığı Oranı

Kafa sayısı endeksi (KFO) bir ülkede yoksul insan sayısının toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilmektedir. Kafa Sayısı Endeksi'ne göre bir ülkede endeks değeri 1 rakamını aldığı anda herkes yoksul sınıfa girdiğinde ise hiç yoksul bulunmadığı anlamına gelmektedir. Ancak, Kafa Sayısı Endeksi yoksulluğun derecesindeki değişimler hakkında bilgi vermediği için eleştirilmektedir.

Yoksulluk açığı endeksi (YAE) ise kafa sayısı endeksine göre yoksulluğu daha derinlemesine inceleyip, yoksulluğun şiddetini ve yoksul kişilerin yoksulluk sınırına uzaklığını daha detaylı göstermektedir. Bu endeks kişilerin yoksulluk sınırının üzerine çıkabilmeleri için gerekli olan gelir miktarını hesaplamada kullanılmaktadır. Sıfır ve bir arasında bir değer alan bu endeks sınıra yaklaştıkça yoksulun yoksulluktan çıkabileceğine işaret etmektedir. Yoksulluk açığı endeksi yoksulluğun yaygınlığı yerine dağılımına odaklanmaktadır. Yoksulluk açığı endeksi, yoksulluk sınırından her yoksul kişinin gelirinin çıkarılıp bu gelirlerin toplanarak yoksul kişi sayısına oranlanması ile elde edilmektedir. Yoksulluk açığı, 'yoksulların yoksulluk sınırının ne kadar gerisinde gelir elde etmekte olduklarını göstermektedir' (Kabaş, 2010).

Eurostat'ın hesaplamasında, 'yoksulluk açığı ortalama harcanabilir gelirin %60'ı olan yoksulluk riskinin altında kalan kişilerin sınıra olan uzaklığının oransal ifadesidir'. Yüksek yoksulluk açığı oranı, yoksulluktan kurtulmanın maliyetinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Sonuçlara göre Grafik 4'te Türkiye %26,4'lük yoksulluk açığı ile yoksulluk sınırının altında yaşayanlar, Avrupa Birliği ortalamasının (%24,1) üzerinde bir yoksulluktan kurtulma maliyetine sahiptir.

Grafik 4: Yüzde 60 Medyan Gelire Göre Avrupa Birliği Ülkelerinde Yoksulluk Açığı Oranı, 2017-2018

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li11&lang=en, Eurostat 6, 2019.

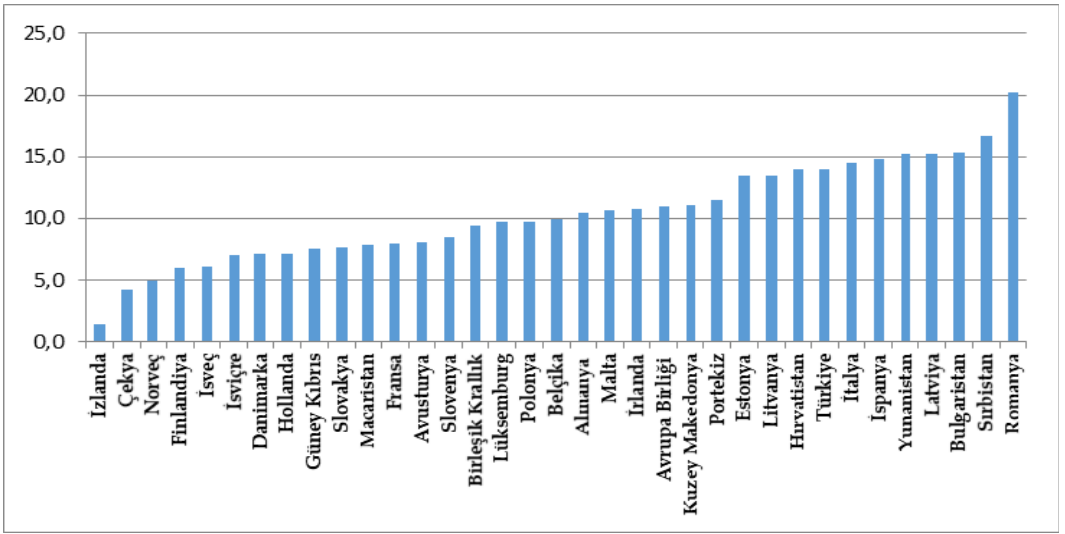
3. Kalıcı Yoksulluk Oranı

Sürekli yoksulluk oranı (persistent at risk of poverty rate) olarak da ifade edilmektedir. Grafik 5'teki göstergeler cari yılda ve önceki üç yılın en az ikisinde yoksulluk riski eşliğinin altında harcanabilir geliri olan kişilerin payı olarak tanımlanmaktadır (Tüik, 2018). Eşik ulusal medyan harcanabilir gelirin %60'ı olarak ayarlanmaktadır. Bir diğer ifade ile Grafik 5'te 2015, 2016 ve 2017 yıllarının en az ikisinde

ve 2018 yılında da bu eşiğin altında kalan kişiler kalıcı yoksulluk riski altındadırlar. Panel araştırmaları sonucunda son 3 yılda devamlı eşiğin altında kalanların yoksulluğu kalıcı olarak tanımlanmaktadır. 2017 ve 2018 yıllarında kalıcı yoksulluk oranı AB-28’de ortalama %11 olarak kaydedilmiştir.

Türkiye’de nüfusun %14’ü medyan gelirin %60’ına göre kalıcı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bu oran sayı olarak Türkiye’de yaklaşık 11 milyon insanın son dört yılın üçünde kalıcı olarak yoksul kaldığı anlamına gelmektedir. Kalıcı yoksulluk oranında Avrupa Birliği Bölgesinde yer alan toplam 34 ülke içinde Türkiye 27. sırada yer almaktadır.

Grafik 5: Yüzde 60 Medyan Gelire Göre Avrupa Birliği ülkelerinde Kalıcı Yoksulluk Oranı, 2017-2018

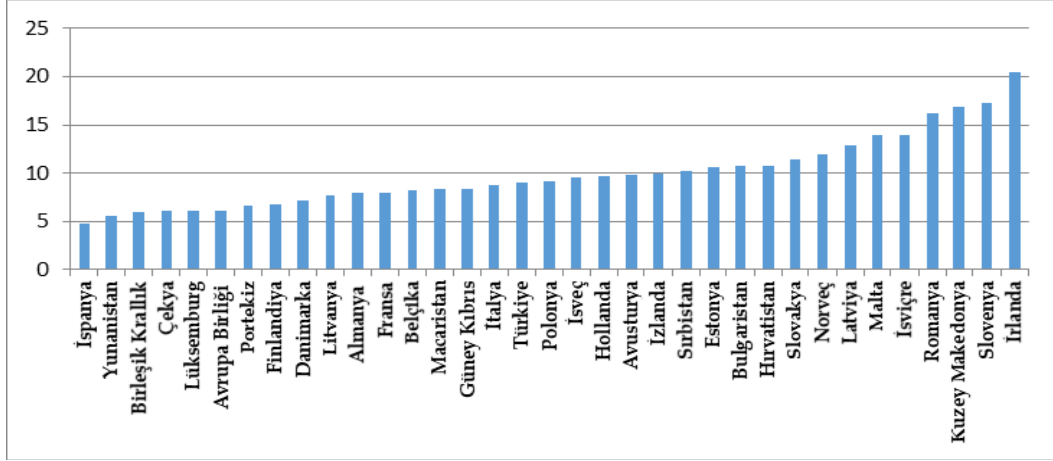

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li21&lang=en, Eurostat 7, 2019.

4. Çok Düşük İş Yoğunluğu

Çok düşük iş yoğunluğu olan hanelerde yaşayan kişiler ise (persons living in households with very low work intensity), “hanedeki yetişkinlerin (18-59 yaş arası) geçen bir yıl boyunca toplam iş potansiyellerinin yüzde 20’si ya da daha az oranında çalışabildiği evlerde yaşayan (0-59) yaş arasındaki kişilerdir. 18-24 yaşları arasında ve öğrenci statüsünde olan kişiler buna dâhil değildir” (Tüik, 2018).

Altıncı grafikte görüldüğu üzere Avrupa Birliği nüfusunun %6,1’i ve sayı ile 31 milyon insan düşük iş yoğunluğu kapsamında bulunmaktadır. Almanya’da yaklaşık 6,5 milyon, Türkiye’de 7,5 milyona yakın insan iş potansiyellerinin yüzde 20’si ya da daha az oranda çalışabilmiştir. Düşük iş yoğunluğu oranının en yüksek olduğu ülkeler İrlanda, Slovenya, Kuzey Makedonya ve İsviçre’dir. Düşük iş yoğunluğu Türkiye 34 AB ülkesi arasında 17. sırada yer almaktadır.

Grafik 6: Çok Düşük İş Yoğunluğuna Sahip Hanelerde Yaşayan Fertlerin Oranı, 2017-2018

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, Eurostat 8, 2019.

Tablo ve grafiklerde sunulan oranlar ülkelerin nüfusları ile de detaylandırıldığında yoksulluk riski altında bulunan kişilerin sayısı belirginleşmektedir. AB ülkelerin çok büyük bir çoğunluğunun nüfusu 15 milyonun altındadır. Dolayısı ile mukayese yapılırken nüfusların büyüklüğü ve karmaşıklığını göz önünde bulundurmak gereklidir. Avrupa Bölgesi'nde nüfusu birbirine denk iki ülke Almanya ve Türkiye'dir. Almanya ve Türkiye arasındaki benzer ve farklı yönler sayılar ile ifade edildiğinde %60 medyan gelirine göre Almanya'da 13 milyon, Türkiye'de ise 17 milyon kişi yoksulluk riski altında bulunmaktadır. Sosyal transferlerden önce ve emekli maaşları dâhil edildiğinde Almanya'da yoksulluk riski oranı %2 daha yüksektir. Almanya'da kalıcı yoksul sayısı 8,5 milyon civarındayken Türkiye'de 11 milyon kalıcı yoksul bulunmaktadır. Almanya'da 6,4 milyon Türkiye'de ise 7,2 milyon kişi toplam iş potansiyellerinin %20'si ya da daha az oranda çalışabilmişlerdir.

Maddi yoksunluk ölçütlerine bakıldığında beklenmedik bir harcama olduğunda karşılayamama oranı Almanya ve Türkiye'de çok yakınken dokuz ihtiyaç kaleminin dördünün karşılanması noktasında ciddi maddi yoksunluk oranı Almanya'da %3,8, Türkiye'de ise %29,5'dir.

5. Maddi Yoksunluk ve Ciddi Maddi Yoksunluk

Yoksulluk ve sosyal dışlanmanın boyutlarını ölçmek amacı ile gelire dayalı yoksulluk sınırına ilaveten maddi yoksunluk-mahrum bırakılmış (material deprivation ve severe material deprivation) ve ciddi maddi yoksunluk- şiddetli yoksulluk riski ölçütleri kullanılmaktadır. Eurostat bu kavramları ölçmek amacı ile toplam dokuz ihtiyaç kalemi tespit etmiştir. Maddi açıdan yoksun olan kişiler, kaynak yetersizliği sebebi ile kısıtlı yaşam koşullarına maruz kalmaktadır. Söz konusu dokuz ihtiyaç kalemlerinden dört tanesini karşılayamayan kişiler ciddi derecede mahrum bırakılmış-ciddi maddi yoksunluk (severe material deprivation), en az üç tanesini karşılayamayanlar ise mahrum

bırakılmış-maddi yoksunluk (material deprivation) olarak tanımlanmıştır (Eurostat Glossary, 2019).

Söz konusu 9 ihtiyaç kalemi şöyledir:1. çamaşır makinesi, 2. renkli televizyon, 3.telefon, 4. otomobil, 5. beklenmedik harcamalar, 6. evden uzakta bir haftalık tatil, 7. konut ve konut dışı fatura, kredi ve borçların ödenmesinde zorluk, 8. iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek ve 9. evin ısınma ihtiyacını karşılamada zorluk.

Tablo 3’de bu kalemlerden bazılarını bakıldığında 2017-2018 yılları arasında AB-28’de nüfusun ortalama %35,2’si hanelerinde beklenmedik bir harcama olduğunda karşılayamamışlardır. Beklenmedik harcama miktarı için her ülkenin istatistik ofisi belirli bir miktar tespit etmiştir. Örneğin, TÜİK’in 2018 yılında beklenmedik harcama için belirlediği rakam 712 TL’dir. Bir diğer ifade ile haneye sorulduğunda beklenmedik harcamalar için hanenin elinde anket yapılan ayda nakit 700 TL’nin olup olmadığı sorgulanmaktadır.

Beklenmedik harcamaları karşılayamama en düşük oranda%17 ile %20 arasında değişen oranlarda Norveç, Malta, İsveç ve İsviçre’de kaydedilmiştir. En yüksek oranlar ise %61 ile Latviya, Makedonya, Hırvatistan (%57,8), Bulgaristan Romanya ve Yunanistan’da (%52,8) kaydedilmiştir.

Almanya, Fransa ve Türkiye’de nüfusun yaklaşık %30’u, Birleşik Krallık’ta %35’i ve İspanya ve İtalya’da %38’i beklenmedik harcama olduğunda karşılayamamıştır.

Tablo 3: Ciddi Maddi Yoksunluk

	Beklenmedik bir harcama olduğunda karşılayamama oranı	Konut, konut dışı faturalar ve diğer borç ve kredilerin ödenmesinde zorluk oranı	İki günde bir et, tavuk ve balık içeren yemek masrafını karşılayamama oranı	Evden uzakta tüm hane halkının bir haftalık tatil masrafını karşılayamama	Ciddi maddi yoksunluk oranı
Avr. Birliği	35,2	10,0	8,3	31,8	7,2
Belçika	25,3	6,0	5,4	25,7	5,3
Bulgaristan	52,9	33,7	34,1	53,7	31,2
Çekya	31,2	3,9	9,3	28,0	4,5
Danimarka	25,6	6,3	2,1	14,5	3,1
Almanya	29,9	4,6	7,4	17,0	3,8
Estonya	36,1	8,3	5,7	29,5	4,5
İrlanda	44,7	14,8	2,2	38,2	6,1
Yunanistan	52,8	46,0	12,6	51,5	21,5
İspanya	38,0	10,2	3,4	37,5	5,6
Fransa	30,8	9,1	7,1	23,5	4,3
Hırvatistan	57,8	24,5	12,0	61,0	11,5
İtalya	38,8	8,8	13,5	44,6	10,7
Gny. Kıbrıs	53,4	27,1	3,7	53,1	12,7
Latviya	60,9	15,5	15,2	38,7	13,1
Litvanya	51,8	9,4	16,4	42,6	12,9
Lüksemburg	21,3	4,0	2,3	11,8	1,4
Macaristan	44,6	18,0	18,8	50,8	16,5

	Beklenmedik bir harcama olduğunda karşılayamama oranı	Konut, konut dışı faturalar ve diğer borç ve kredilerin ödenmesinde zorluk oranı	İki günde bir et, tavuk ve balık içeren yemek masrafını karşılayamama oranı	Evden uzakta tüm hane halkının bir haftalık tatil masrafını karşılayamama	Ciddi maddi yoksunluk oranı
Malta	18,1	8,7	7,8	37,8	5,0
Hollanda	21,6	5,0	2,2	15,9	2,7
Avusturya	21,5	6,1	5,9	15,4	3,6
Polonya	37,9	11,1	7,4	41,2	6,8
Portekiz	38,2	8,8	3,3	47,0	7,9
Romanya	52,6	18,7	19,8	66,1	21,4
Slovenya	39,5	16,9	7,0	25,3	5,1
Slovakya	35,8	7,5	16,4	44,0	7,8
Finlandiya	28,4	10,7	3,0	14,8	2,2
İsveç	19,9	5,4	1,8	8,9	1,1
Bir. Krallık	35,0	8,7	5,5	25,9	4,9
İzlanda	33,9	15,4	3,9	7,0	1,6
Norveç	17,3	5,3	2,6	6,2	2,1
İsviçre	20,9	8,3	1,4	8,7	1,3
Makedonya	57,8	40,1	42,3	62,9	31,5
Sırbistan	45,9	27,5	22,7	60,5	19,6
Türkiye	31,8	36,2	33,2	63,8	29,5

Kaynak: Eurostat, 2019.

Avrupa Birliği ülkelerinde konut, konut dışı faturalar ve diğer borç-kredilerin ödenmesinde AB vatandaşlarının %90 oranında her hangi bir zorluk yaşamadıkları görülmektedir. 20 AB ülkesinde fatura, kredi ve borç ödeme zorluğu %10'nun altında kalmaktadır. Öte yandan Türkiye'de nüfusun %36,2'si, Makedonya vatandaşlarının %40 ve Yunanistan vatandaşlarının %46'sı konut, konut dışı faturaları ödemekte zorlandıklarını belirtmişlerdir.

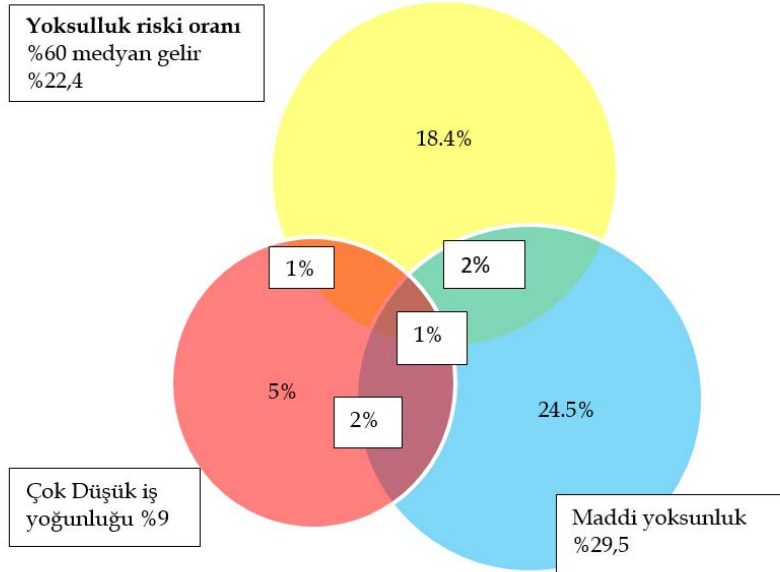
Avrupa Birliği ülkelerinde nüfusun %90'dan fazlası iki günde bir et, tavuk ve balık içeren yemek masrafını karşılayabildiklerini rapor ederken bu durum sadece Macaristan (%18,8), Romanya (%19,8), Sırbistan (%22,7) Türkiye (%33,7), Bulgaristan (%34,1) ve Makedonya'da (%42,3) sorun teşkil etmektedir.

Avrupa Birliği ülkelerinde nüfusun ortalama %32'si evden uzakta yılda bir haftalık tatil masraflarını karşılayamamaktadır. Norveç (%6,2), İzlanda (%7), İsviçre, İsveç (%9) de nüfusun yüzde doksandan fazlası yılda bir hafta tüm aile fertleri ile tatil masraflarını karşılayabildiklerini ifade etmişlerdir. Lüksemburg, Danimarka, Finlandiya, Avusturya, Hollanda ve Almanya vatandaşları %11-17 arasında değişen oranlarda karşılayamadıklarını rapor ederken, Fransa, Birleşik Krallıkta bu oran %25'ler civarındadır. Avrupa Birliği ortalaması olan %32'nin üzerinde %38 ile İspanya, Malta, İrlanda ve Latviya ülkeleri yer almaktadır. Polonya, Litvanya, Slovakya, İtalya ve Portekiz'de nüfusun %40-49'u yılda bir hafta tüm aile fertleri ile tatil yapamadığını belirtmiştir.

Macaristan, Yunanistan, Güney Kıbrıs ve Bulgaristan’da nüfusun yarısından fazlası, Sırbistan ve Hırvatistan’da %61’i, Makedonya ve Türkiye’de %64’ü ve Romanya’da %66’sı tüm aile fertleri ile birlikte evden uzakta bir haftalık tatil yapmaya yetecek yeterli kaynakları karşılamada zorlanmışlardır.

Avrupa Birliği yoksulluk riski altında bulunan kişileri (at risk of poverty or social exclusion) başlığı altında ifade etmektedir ve AROPE olarak adlandırmaktadır. %60 medyan gelir sınırının altında kalanlar, düşük iş yoğunluğu ve ciddi maddi yoksunluk kıstaslarından bir, iki ya da üç tanesini taşıyan kişiler de yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kişiler olarak ifade edilmektedir. 2017 ve 2018 ortalamasının sonuçlarına göre sosyal transferlerden sonra %60 medyan gelire göre Türkiye’de 14,7 milyon kişi bu sınırın altındadır. 4 milyon kişi düşük iş yoğunluğu ve 19,6 milyon kişi ise ciddi maddi yoksunlukla karşı karşıyadır.

Venn Diyagramı paket programı ile bu oranlar analiz edildiğinde her üç kategoriden ikisi ve üçüne de kaç kişinin girdiğini görmek mümkündür. Aşağıda Tim Hulsentara(2008) tarafından geliştirilen Ven Diyagramı analizi yer almaktadır².

Venn Diyagramı sonucuna göre, sosyal transferlerden sonra, %60 medyan gelir yoksulluk riski ve sosyal dışlanma sınırı olarak belirlendiğinde, Türkiye’de 14,7 milyon kişi (%18,4) yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Ancak, söz konusu bu 14,7 milyon kişi düşük iş yoğunluğu ve ciddi maddi yoksunluk riski ile karşı karşıya değildir.

² Venn diyagramında Dr. Tim Hulslen tarafından geliştirilen paket programı kullanılmıştır: (<http://www.biovenn.nl/>), Referans için bkz T. Hulslen, J. de Vlieg and W. Alkema, BMC Genomics 2008, 9 (1): 488)

19,6 milyon kişi (%24,5) ciddi maddi yoksunluk (dokuz ihtiyaç kaleminden en az dördünü karşılayamama) ile karşı karşıya iken gelir yoksulluğu ve düşük iş yoğunluğuna maruz kalmamıştır.

4 milyon kişi (%5) çok düşük iş yoğunluğu ya da hiç çalışmama durumunda iken yoksulluk riski ve ciddi maddi yoksunluk ile karşı karşıya değildir.

Bir diğer 4 milyon (%5) kişi üç risk kategorisinden ikisi ile karşı karşıya iken sekiz yüz bin (800.000.00) (%1) kişi ise üç risk durumunun da bulunduğu hanelerde yaşamaktadır.

4,8 milyon (%6) kişi ise bu risklerin iki ya da üçünün birleşimi ile karşı karşıya kalmıştır. Tüm toplam içinde her üç durumdan iki ya da üçünü taşıyan insan sayısı 5,6 milyondur ve bu sonuç yoksulluk ve sosyal dışlanma riski taşıyan toplam insan sayısının %12'sine denk gelmektedir.

Aynı yıllarda 512 milyon nüfuslu Avrupa Birliğinde nüfusun %16,9 %60 medyan gelirin altında, %9,5'i düşük iş yoğunluğu ve %6,6'sı da ciddi maddi yoksunluk kategorisi içinde yer almıştır. Avrupa Birliğinde Venn diyagramı analizi Eurostat 14 (2019) sayfasından ayrıntılı olarak incelenebilmektedir.

Sonuç

Yoksulluk sorunu son çeyrek yüzyıldır uluslararası gündemin önemli konularından biridir. Yoksulluk, çok yönlü ve dinamik bir olgudur. Yoksulluk sorunun çözülmesinde önemli aşamalardan biri de tüm boyutları ile ölçüp sorunu net olarak tespit etmektir.

Avrupa Birliği'nin bu soruna yaklaşımı Türkiye'de yoksulluk probleminin farklı yönleri ile anlaşılıp çözülmesinde daha etkin bir yaklaşım oluşturmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ile iş birliği yapıp tecrübeleri paylaşmak mücadelede kolaylık sağlayabilmektedir. Türkiye'de yetkili kurum ve kuruluşlar bu soruna son 10 yılda ciddi bir şekilde eğilmekte ve çözüm yolları aramaktadır. Ancak, yoksullukla mücadele için hala altyapı eksikleri bulunmaktadır. Sorunun bütün boyutları ile araştırılıp bir istatistik sisteminin kurulması, yoksulluk haritalarının çıkartılıp kime, ne zaman, nerede ve nasıl yaklaşılacağına bir sisteme oturtulması gerekmektedir. Türkiye'de sosyal politika yapıcılarını sosyal dışlanmanın önlenmesinde Avrupa Birliği ile Ortak İçerme Belgesi kapsamında iş birliği yapmaktadır.

Medyan ölçütüne göre göreceli yoksulluk araştırmalarında her ülkenin kendi geliri kıstas alınarak karşılaştırıldığı için uygun bir çerçeve sağlamaktadır. Ayrıca, AB ülkelerinde temel ihtiyaçlar karşılandığı için mutlak yoksulluk ölçütleri anlamını yitirmiştir. Bu çalışmada sunulan göreceli yoksulluk ya da Avrupa Birliği'nin tercih ettiği yoksulluk riski ifadesi toplumun ortalama refah seviyesinin altında bulunan kişileri tespit etmeye yöneliktir. Yoksulluk riski sınırının altında kalan kişiler temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte fakat ortalama refah düzeyinin altında kaldıkları için topluma sosyal katılımları kısıtlanan kişiler olarak yoksunluk yaşamaktadırlar.

Göreceli yoksulluk ölçümlerinde gelir seviyesi ölçüt alındığı için insanların gelir seviyesi ne kadar artarsa artsın her zaman medyan gelirin %50 veya %60'ının altında bulunan bireyler olacaktır. Dolayısı ile göreceli yoksulluğun varlığı gelir dağılımı ile ilişkilidir. Göreceli yoksulluk seviyesini azaltmanın yolu da gelirin mümkün olduğu kadar

eşit dağılmasına bağlıdır. Gelir eşitsizliğinin çözümü ise tüm dünya ülkeleri için çözümü en zor sorunlardan biridir.

2017-2018 yılına ait bu sonuçlar değerlendirildiğinde Avrupa Birliği’nin yoksulluk riski olarak tanımladığı %60 medyan gelire göre, sosyal transferlerden sonra, AB-28’de nüfusun ortalama %17’si, Türkiye’de ise %22,4’ü yoksulluk riski altındadır. AB ülkeleri sosyal transferler sonrası yoksulluk riskini %34 azaltırken Türkiye %8 oranında azaltabilmektedir. Ancak, Türkiye’de yoksulluğu azaltmanın yolu sosyal transferlerin payını arttırmaktan geçmemektedir. İki binli yılların başında %7’lerde olan pay yüzde yüze yakın arttırılarak %13’e çıkmıştır. İnsanları sosyal transferlere bağımlı hale getiren çözümlerin yerine risk altında kalan nüfusun niteliklerinin yükseltilmesine yönelik tedbirlerin daha etkin sonuçlar ortaya çıkarması söz konusudur.

Bu çalışmada analiz edilen yoksulluk riski, yoksulluk açığı, kalıcı yoksulluk, düşük iş yoğunluğu ve maddi yoksunluk bulguları Türkiye açısından değerlendirildiğinde bazı ölçütler AB ortalaması ile aynı ve diğerleri de ortalamaya yakın bir düzeydedir. Ancak, maddi yoksunluk kapsamında dokuz ihtiyaç kaleminin dördünü karşılama düzeyinde Türkiye, AB ortalamasının bir hayli gerisinde yer almaktadır. Gelir yoksulluğu, çok düşük iş yoğunluğu ve ciddi maddi yoksunluk kriterlerinden ikisi ya da üçü ile de karşı karşıya olan yaklaşık 6 milyon kişiye destek bağlamında ekonomik ve sosyal politika strateji ve araçlarının birlikte kullanılmasına ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Akbaş, G. ve Apar, A. (2010). *Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi Özet Bilgi Notu*. T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara.
- Bildirici, Z. (2011). *Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balaban, U. (2014). Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Sosyal İçerme Uygulamaları: 2000’li Yıllara İlişkin Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *Mülkiye Dergisi*, (38)-1: 103-149.
- Bölükbaşı, B. (200). AB ve Türkiye’de Sosyal Dışlanma. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Çomuk, P. ve Selim, S. (2017). Türkiye’de Yoksunluk ve Sosyal Dışlanma: Karşılaştırmalı bir Analiz. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4:12, s.416-430.
- Copeland, P. and Papdimitriou, D. (2012). *The EU’s Lisbon Strategy: Evaluating Success, Understanding Failures*. Palgrave Macmillan.
- Eurostat Statistics Explained. (2019). “Glossary at Risk of Poverty Rate” https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:At-risk-of-poverty_rate
- Eurostat Glossary. (2019). “Glossary: Material Deprivation”, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Material_deprivation

- Eurostat 1. (2019). "At risk of poverty rate (cut-off point: 40%, 50% and 60% of mean equivalised income- ilc_li02", <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Eurostat 2. (2019). "At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, total- EU-SILC and ECHP surveys [ilc_li02]", <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>
- Eurostat 3. (2019). "At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, total- EU-SILC and ECHP surveys [ilc_li02]", <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>
- Eurostat 4. (2019). "Expenditure on social protection- of GDP, [tps00098]", <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00098&plugin=1>
- Eurostat 5. (2019). "At-risk-of-poverty rate before social transfers(pensions included in social transfers) by poverty threshold, total - EU-SILC and ECHP surveys [ilc_li09]", : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do>
- Eurostat 6. (2019). Relative at risk of poverty gap, by poverty threshold - EU-SILC and ECHP surveys [ilc_li11], relative poverty gap: (cut-off point: 60% of median equivalised income)", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li11&lang=en
- Eurostat 7. (2019). "Persistent at-risk-of-poverty rate by total - EU-SILC and ECHP surveys [ilc_li21], relative poverty gap: (cut-off point: 60% of median equivalised income", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li21&lang=en
- Eurostat 8. (2019). "People living in households with very low work intensity by total (population aged 0 to 59 years) [ilc_lvhl11], Percentage of total population aged less than 60", <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Eurostat 9. (2019)." Inability to face unexpected financial expenses - EU-SILC survey [ilc_md04]", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_md04&lang=en
- Eurostat 10. (2019). "Arrears(mortgage or rent, utility bills or hire purchase) from 2003 onwards - EU-SILC survey [ilc_md05]", https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_dm030&lang=en
- Eurostat 11. (2019). "Inability to afford a meal with meat, chicken, fish (or vegetarian equivalent) every second day by level of activity limitation, sex and age [hlth_dm030], some or severe", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=hlth_dm030&lang=en
- Eurostat 12. (2019). "Inability to afford paying for one-week annual holiday away from home - EU-SILC survey", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_md05&lang=en
- Eurostat 13. (2019). "Severe material deprivation rate by total [ilc_mddd11]", http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mddd11&lang=en
- Eurostat 14. (2019). "Archive: People at risk of poverty or social exclusion", <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion#Number_of_people_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

- Hulsentera, Tim. (2008). “BMC Genomics”, <http://www.biovenn.nl/>, Kabaş, Tolga. (2010). “Türkiye’de En Yoksul %20’nin Yoksulluk Profili, Gelir Dağılımı ve Tüketim Harcaması”, *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 19:2.
- Küçüköğlü, M., Taş, H. Y. ve Ercan, H. (2018). “Türkiye’de Sosyal devlet Anlayışı İçinde Transfer Harcamalarının Yeri ve Önemi”, *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7:19
- Tireli, M. ve Coşkun, S. (2008). *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye*, Nobel Akademik Yayıncılık
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018). “*Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması El Kitabı*”, Ankara.
- Yıldırımalp, S. (2014). “Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2
- Yücel, D. (2011). “Türkiye’de Yoksulluk Sorunu ve Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğa Etkileri Üzerine bir Araştırma”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13:2.